

had Dr Kuyper
de discussie
"werd voort-
lad" (25 Sept.
1913, zeg ik,
er Kuyper niet
in 1919 de op-

vinden dit een
te situatie, dan
t. Volgens hem
een "leer" uit-
voorgedragen,
van de Refor-
was, maar aan
nieuw element
verkelijheid is,
apingen in zijn
estaan van een
ontkennen, en
erder is ge-

iets af te doen
r. Wij zeggen
goote woorden
p de woorden,
uriformiteitsleer
r de aandacht,
ie tusschen Dr
en. Dr Kuyper
gememoreerde
ndorp een uit-
st op één enkel
afgewezen. Hij

we er ons toe be-
weg te nemen.
ijver er op terug,
tegenover elkaar
n, en wij althans
en waan verkeerd
i.

ozen voorbeeld te
element van het
le Christus wordt:
brood en wijn de
de, dat onder het
a coelum sub
des Heeren ge-
instellingen elkan-
niet anders ver-
oorstellingen met

n hetgeen door
eit verstaan
bij hetzelfde "ant
mystieke gemeen-
ten, doch dat de
stand komt, niet
worden uitge-
"nisi non capax")
tiek realiteit, die
o n a m o g e l i j k
ukt de één meer
ijde. Dit hangt
te g e n b e w u s t e
ze van 't mystieke
eenzijdig vast
meer vormen van
die gepreciseerd
nen zijn. Maar dit
enzelfde mystieke
agruppen, die nooit
het mystieke ge-
zal kunnen wor-

Dr Kuyper zich
dorps bestrijding
Kuypers woor-
hij wel degelijk
ende, belijdenis-
kkelen" zóó, als
plant er straks
erbied voor een
zóó licht moet
worden ze aan-

a ditzelfde korte
an de door Dr
geen enkele is
p dit ingrijpende
er misverstand,
lgende week aan
K. S.

bevatten (populair
het eindige heeft

te.
orgaan der con-
wordt gehandeld
dergeboorte. Be-
tegenover hem
i, en zoo meer-
ijk, dat hiernoe
geschreven was,
nis der Afschei-
eningen. Daarom

informeerden we even ter bevoegder plaatse, of
soms dit artikel op ons zag.

Gelukkig werd ons verzekerd, dat dit het geval
niet is.

Aangezien ik zeker weet, dat, ook binnen con-
fessionele kringen wel degelijk gemeend is, dat
naar ondergeteekende gewezen werd, heeft deze
mededeeling nut. Er blijkt uit, dat er dus geen
enkele reden voor ons is, ons nader te bezinnen
— zooals dat een aangevallen christen betaamt,
en dan in het openbaar, als hij ook in het open-
baar gesproken heeft — over wat we tegen Prof.
Haitjema aanvoerden in gemelde rede, verschenen
bij de N.V. Uitg.-Mij. J. H. Kok. Zijn eigen
Utrechtsche rede — in de Octoberdagen — geeft
daar ook geen aanleiding toe, wij ze eenige laat-
dunkende woorden vergat te voorzien van nuchtere
argumenten. En wij zijn poging om Bavinck uit
te spelen tegen Kuyper en Schilder voor ieder
Bavinck-kenner strandt op stellige uitspraken van
Bavinck zelf, die wel wat meer schreef dan „Ba-
zuin"-artikelen van... 1903. K. S.

Gereformeerd Jongelingsblad.

Maanden geleden heb ik geconstateerd, en door
overlegging van citaat naast citaat, aangetoond,
dat het „Gereformeerd Jongelingsblad" van de
meening van den heer A. Schilder inzake „Werk-
staking" een door en door onjuiste weergave gaf.
Herhaaldelijk heb ik gevraagd, of het blad die
beide citaten-reeksen overnemen wilde, opdat
ook zijn lezers, precies gelijk de mijne, objectief
konden zien, wat het blad had gemaakt van de
meening van den heer S. en wat deze zelf zeide.
Zoo men wilde, kon daarna het gesprek worden
voortgezet.

Thans, na zooveel maanden wachten, constateer
ik, dat nog steeds aan dat simpele verzoek niet
voldaan is, en blijf ik dus mijn bezwaar hand-
haven, dat op dit punt aan de eischen der waar-
heid en eerlijkheid te kort gedaan is. K. S.

De open kraan en de dwel.

Motto: Ik weet wel, dat ik vervelend ben...
Multatuli.

Te Amsterdam spreekt op 22 Februari Dr J. G.
Geelkerken voor de A.-R. Kiesvereniging. Wij
stellen voorop, dat wij er blij mee zijn.
Maar wij kunnen niet een vraag onderdrukken.
Dr Geelkerken zal spreken over „politieke
verantwoordelijkheid". De vraag is: wan-
neer begint die? Wanneer Dr Geelkerken een or-
gaan redigeert, dat jarenlang het Barthianisme in
de hand werkt, het verzet daartegen als farizeïsme
bestempelt, met het gevolg, dat veel van zijn lezers
tusschen Christendom en politiek een scheids-
lijn gaan trekken, en dus met opgehevenen
christelijken hoofde overloopen naar C.D.U.,
naar N.S.B. of naar ik weet niet wat, is dat
dan „politieke" verantwoordelijkheid, ja of
neen? Een andere kwestie: Indien in hetzelfde
orgaan, waarvan Dr Geelkerken redacteur is, de
Schrift herhaaldelijk wordt doodgedrukt tusschen
„Schriftinterpretaties", en men de men-
schen er zich aan leert gewennen, te gelooven, dat
een nuchter lezen van de klaarblijkelijk sprekende
Schrift, en het daaruit trekken van conclusies,
niet is het volgen der Schrift, maar het voor-
staan van een bepaalde SchriftBESCHOUWING,
is dan niet daardoor dezelfde mentaliteit opzette-
lijk gekweekt, als welke thans een bekend lid der
Nat. Socialistische Beweging, tevens Hersteld Ver-
bander, getrouwelijk achter mij aan laat loopen,
om op verscheiden plaatsen, waar ik sprak tegen
de N.S.B. als niet-christelijk, te beloozen, dat de
God van wien ik uitga, niet de God der Schrift
is, maar van een bepaalde SchriftBESCHOU-
WING? Neen, wij slaan hier geen valsche munt
uit, en verzwijgen niet, dat er ook Gereformeerden
zijn, die bij de N.S.B. zijn. We hebben ook niet
voorbij gezien, dat dhr J. K. v. Loon in 't orgaan
voor het z.g. H. V. schreef, dat hetgeen de spreker
van daarnet opmerkte „als H.V.-er" (volgens
zelfverzekering, allerminst mocht beschouwd wor-
den als zuivere uiting van een H.V.-mentaliteit).
Maar toch blijven wij vragen: waar begint iemands
„politieke verantwoordelijkheid"? Naar mijn
overtuiging hebben we die ook, en dan niet in
de laatste, doch in de eerste plaats, wanneer het
er om gaat, mee te werken aan het uitdragen van
GRONDBESCHOUWINGEN, die overeenkomen
met den grondslag der A.-R. partij. En met dezen
grondslag is het Barthianisme onverenig-
baar, en is ook de allerongelukkigste heen-
en-weer werping van de Schrift tusschen Schrift be-
schouwingen op geen enkele wijze te ver-
binden.

Uiteraard mag men niet alleen Dr Geelkerken
hier verantwoordelijk stellen, maar precies even-
zoo degenen, die de synthese in de hand werken
door allerlei verschillen weg te doezelen, vaak op
gelijke gronden, als in het besproken orgaan
geschiedt. De herinnering aan het bekende beeld
van den dwaas, die al maar door den vloer blijft
dweilen, maar de waterkraan laat openstaan, komt
in de laatste jaren vaak bij mij op. En dat heusch
niet alleen, wanneer er eens een keer een redé-
voering gehouden wordt. Die herinnering komt
bij mij op haast elke week. En zoo men het weten
wil: dit verklaart veel van wat „De Reformatie"
schrijft. K. S.

Naklanken van het kerk-opbouw-plan.

In „Kerk en Wereld" (Vrijz.) wordt geschreven
door Ds D. Bakker te Drachten, over de verkla-
ring, die zou afgelegd zijn door Prof. Brouwer,
dat n.l. iemand als Prof. v. d. Berg van Eysinga
in de kerk niet thuis hoorde. Sommigen,
aldus de schrijver in „Kerk en Wereld", sommigen
meenden, dat er in dezen een misverstand in het
spel is, en spraken het vermoeden uit, dat Prof.
Brouwer niet bedoeld had, te zeggen, dat Prof.
v. d. Berg v. Eysinga niet in de kerk thuis hoort,
maar slechts, dat hij niet thuis hoort in de ver-
eeniging „Kerk opbouw".

Er kan echter — aldus de auteur van dit ar-
tikel — van misverstand geen sprake meer zijn.
Prof. Brouwer immers heeft inmiddels zelf in het
November- en December-nummer van „Kerk-
opbouw" duidelijk gezegd, hoe hij het bedoeld
heeft. Aan Prof. Brouwer n.l. is op een congres
in October 1931 de vraag gesteld — Prof. Brouwer
was daar als gast — of hij meende, dat iemand
als Prof. v. d. Berg v. Eysinga lid van „Kerk-
opbouw" zou kunnen zijn. Het antwoord was
ontkennend. Op een jaarvergadering in Juni 1931
te Alkmaar, waar het plan Kerkopbouw ter sprake
kwam, kwam — aldus nog steeds „Kerk en
Wereld" — Dr Horreus de Haas op de zaak
terug. Zoo is er veel heen-en-weer-gepraat ge-
weest. Maar tenslotte wordt nu alle misverstand
afgesneden, doordat Prof. Brouwer zelf ge-
schreven heeft aan Dr de Haas, dat hij o.m.
wél van meening is, althans ook van meening is,
dat iemand die het persoonlijk bestaan
van Christus in twijfel trekt, niet in de
kerk thuis behoort.

Wij hebben dus een duidelijke uitspraak, die
dan toegeeft, wat natuurlijk onzerzijds geen nadere
verklaring behoeft, dat n.l. iemand, die het per-
soonlijk bestaan van Christus (bedoeld zal wel
zijn: de historiciteit van Jezus) ontkent, niet
thuis hoort in de kerk.

Deze aangelegenheid is natuurlijk verder voor
de heeren onderling een aanleiding tot diepgaande
discussies. Aan den éenen kant ligt daar de uit-
spraak van Prof. Brouwer; aan den anderen kant
huiveren zij voor het schrikbeeld van een Sy-
node, die inder DAAD Prof. v. d. Berg v. Eysinga
zou veroordeelen, als iemand, die op zoodanige
wijze afwijkt van de belijdenis der Ned. Herv.
Kerk, dat haar karakter als kerk van Christus
daardoor in gevaar gebracht wordt.

Voor ons heeft dit debat verder geen beteekenis
meer. Wij vragen alleen maar: waar is de
grens? Wij weten, dat die vraag lastig is, lastig,
ook voor ons zelf. Lastig voor ieder mensch.
Maar aan den anderen kant is het ook waar, dat
ieder zoekt naar een grens, en dat er hier één ge-
trokken is, al is het dan slechts door Prof.
Brouwer persoonlijk. Wij vragen: waarom hoort
iemand, die den historischen Jezus niet
aanvaardt, niet in de kerk, maar iemand, die
verklaart, dat de historiciteit van Jezus er niet
toe doet, WEL? Waarom hoort iemand, die de
geboorte van Jezus niet gelooft, niet in de kerk,
doch iemand, die zijn opstanding of onnoodig
acht, of als feit niet gelooft, wél? Op het stand-
punt n.l. van wie de opstanding wél noodig
achten?

Spreken wij hier over zaken van ethischen en
vrijzinnigen? Wel neen, wij spreken over Barthia-
nisme, en wat dies meer zij. Wij spreken over
velen, van wie ook wij zeggen: zij hooren niet in
de kerk, menschen, die de twaalf artikelen
niet meer gelooven, maar die men inlussen ziet
inlijven, zelfs door Gereformeerden, bij de voor-
lichters, de reformatoren, de „gereformeerden in
wijderen zin".

K. S.

Over Felix Timmermans' „De Harp van Sint Franciscus".

De vorige maal schreef ik, dat de eerste serie
vragen-over-boeken was afgedaan en daarom de
lopende artikelenreeks beëindigd werd. Daarna
echter bemerkte ik, dat een van de eerst-ontvangen
brieven niet was beantwoord, een brief dus, die
zeker in deze reeks behandeld had behooren te
zijn. Ik meen daarom aan die reeks nog één artikel
te moeten toevoegen, ook, omdat anders weer
een aantal weken verlopen eer aan het verzoek
van den briefschrijver wordt voldaan.

Dat verzoek betreft het boek van Felix Timmer-
mans, „De Harp van Sint Franciscus" (versche-
nen in 1932). De correspondent heeft opgemerkt,
dat zeer verschillend over dat boek is geoordeeld,
dat het enerzijds waardeering heeft gevonden, aan
den anderen kant is misprezen en zelfs niet werd
aanvaard als literaire kunst; de critici van deze
laatste opvatting hebben o.m. gezegd, dat Tim-
mermans het onderwerp heeft misvormd, wijl dat
in zijn specifiek karakter ver boven zijn bereik
lag. Vraager, die het boek met groot genoegen
las, wil nu weten aan welke zijde het gelijk is in

dit geding, omdat het voor een lezer nu toch
wel heel moeilijk is zich een objectief oordeel
te vormen.

Laat ik dan mogen beginnen met op te merken,
dat het antwoord op zulk een vraag, die naar
aanleiding van literaire critiek herhaaldelijk voor-
komt, niet wordt gevonden met een uitspraak naar
de eene of de andere zijde. Het eenige, dat in
een dergelijk geval helpen kan is, zulk een boek
te bezien in het licht van de gansche werkzaam-
heid van den bewusten auteur en, voorzooveel
mogelijk, aan de hand van de mededeelingen, die
hij zelf verstrekt omtrent zijn bedoelen. Dan wordt
de quæstie losgemaakt uit de nooit geheel te ver-
mijden subjectiviteit van de beoordeelaars en op
een objectief plan van beschouwing gebracht. Dien
weg moeten we ook hier inslaan. En dan kunnen
we daarbij profiteeren van het boek dat Dr Th.
Rutten, onder den titel „Felix Timmermans",
over den auteur en zijn werk gegeven heeft.

We beginnen dan bij de stofkeuze: beschrijving
van het leven van Sint Franciscus, dat is dus
stof die ligt op het terrein der z.g. „hagiographie",
levensbeschrijving van heiligen. Timmermans vangt
aan bij het begin van Franciscus' geschiedenis
en eindigt bij het einde daarvan, heeft dus gansch
het leven van den heilige met zijn verhaal om-
spannen. Maar — en dat is het eerste, dat hier
in rekening moet worden gebracht — daarom
heeft Timmermans nog niet bedoeld een biogra-
phie van Franciscus te geven. Zijn eigen woorden
aan het slot van het boek zeggen dat duidelijk:
„Deze dingen," schrijft hij, „heb ik mij zoo voor-
gesteld, nadat ik de boeken gelezen had, die de
geleerden over zijn schoon leven hebben geschre-
ven. Zoo zag ik het gebeuren. En ik droeg deze
verbeeldekes op aan...". Het boek bevat dus
„verbeeldekes", van den Schrijver, voorstellingen,
die hij zelf zich heeft gevormd uit wat hij heeft
gelezen en — dat kan onmiddellijk worden toege-
voegd — heeft gezien, getuige zijn boek: „Naar
waar de appelsienen groeien". Dus is van
een biographie, een levensbeschrijving, geen
sprake, maar het boek is, gelijk indertijd de
„Nieuwe Rotterdamsche Courant" schreef „een
phantasie over het mystieke gedicht, dat het leven
van Frans van Assisi geweest is".

Al dadelijk kunnen we dus constateeren, dat een
critiek, als zou het onderwerp in zijn specifiek
karakter (dat van de hagiographie) boven Timmer-
mans' bereik hebben gelegen, foutief is ingesteld.
En dat blijkt te meer, als we die stofkeuze zien
in het licht van Timmermans' werkzaamheid, gelijk
Dr Rutten die aldus aangeeft: „reeds jaren lang
voelde Timmermans zich aangetrokken tot 'ver-
tellen van het leven van St. Franciscus. Deze
is de schoonste heilige, die er ooit bestaan
heeft... want al zijn heerlijke eigenschappen
waren natuur en 't landschap was 'taanwakkerend
muziek zijner ziel: zijn leven was een huppelende
dans... omdat hij 'leven beleefde als één groote
gedachte: hij verheerlijkte de aarde, omdat zij
was de voetbank van den Schepper'"). 't Is der-
halve niet het leven van Sint Franciscus, dat
Timmermans boeide, maar „de harp" van Sint
Franciscus, „dat is", zooals ergens in 't boek staat,
„zijn ziel, waarmee hij God gedurig looft", dus
Franciscus' natuurliefde, zijn zin voor de schoo-
heid en de heerlijkheid der natuur, zijn simpel
genieten van de Schepping in al haar openba-
ringen. Die trek in Franciscus' leven was het,
die Timmermans bekoorde, die hem „Naar waar
de appelsienen groeien" en „Het hovenierken
Gods" in de pen gaf en ook nu weer deze „ver-
beeldekes" deed geven. Want aan dien trek voelt
hij zich nauw verwant.

Deze verklaring nu is van belang bij het op-
maken van de waarde-balans. Want, zooals Antoon
van Duinkerken schreef, dan „is de eerste vraag...
niet, of hij het historisch goed gezien heeft",
m.a.w. dan gaat het er niet om of het levens-
beeld van Franciscus goed en zuiver is weer-
gegeven, maar of dat, wat hij Franciscus' „harp"
heet, in het boek uitkomt.

Daarmee is er vanzelf de tweede vraag: Klinkt
die harp van Franciscus nu werkelijk in het boek?
Er zal wel niemand zijn, die dat ontkent. Veelmeer
zal men van een te sterk, dan van een te zwak
doorklinken moeten spreken. Maar hier komt nu
juist in het geding Timmermans' eigen verklaring,
dat hij geschreven heeft, wat hij zag gebeuren.
En dat moeten we weer zien in het licht van zijn
overige werkzaamheid.

Dr Rutten helpt hier aan de noodige gegevens.
Ik citeerde die al eens elders, maar moge ze, in
verband met de vraag, die tot dit artikel aanleiding
is, hier nog eens herhalen: Het zijn passages
uit Rutten's hoofdstuk „Opmerkingen over visie,
stijl, taal en spelling" 2).

„Timmermans' kunst", zoo lezen we, „is die
van den schilder, die maar één moment pakken
kan, maar daarom juist 't karakteristieke moment
vat: 't kenschetssende uitzicht in kleur en licht
en lijn... een pittoresk détail en archaïsties,
primitief of volks voelt ge aan de sfeer, waarin
iemand leeft of beweegt..."; „...elk beeld is
hem goed, sierlijk of ruw, edel of onedel, op

1) Vgl. Rutten, t. a. p. pag. 169.

2) Id. p. 171 vlgg.

voorwaarde, dat 'tis sprekend, warm, origineel...";

.....in 'taanschouwelijke moet men het in zijn beelden niet zoeken (want beeldings- en vernuftselementen komen met elkaar in conflict) maar in de werking van 'tgevoel. Dit borrelt telkens op in de keuze van woorden en wendingen: het ligt gekristalliseerd in de verhevigende uiting, in 'tsymboliseerend karakter van z'n taal, in de zinnen en betekenissen.....";

.....heel zijn vereenvoudigde uitbeelding (doet) primitief volks en populair humoristisch aan.....";

.....uit het stoffelijke, uit het zintuiglijke en tastbare leven is 'twoord of beeld meestal gegrepen, ook waar subjectieve gemoedstoestanden of geestelijke gevoelens moeten worden vertolkt.....";

.....(bij) Timmermans (zijn) gemoeds- en zinnelieven innig versmolten. Tusschen de toestanden van 'tgemoed en de heele omgeving is er een bestendige harmonie. Dieren en natuur doen mee met de menselijke stemmingen.....";

.....Timmermans is zeer ontvankelijk voor gevoelsvereenkomsten en beroeringsgelijkenissen. Neemt hij iets waar, dan denkt hij onmiddellijk aan iets anders, en dit andere, stemmingsverwante, brengt hij te pas, om de gevoelsstemming te duiden.....";

Zoo zijn de trekken van Timmermans' werk, wanneer men dat, zooals Dr Rutten doet, in zijn geheel beschouwt.

En met deze karakteristieken moeten we nu het bewuste boek vergelijken. Overal vinden we dan precies deze zelfde elementen als even zoovele bewijzen, dat het klinken van Franciscus' „harp" inderdaad de toon heeft van Timmermans' „verbeeldekens" en zoo, als hij het heeft gehoord, in het boek uitkomt.

Zie eens deze beelden: „zijn spieren kletterden op zijn gebeente van angst en smart"; „wit en machtig lik een dondertoren zit de Paus temidden van de superkardinalen"; „de menschen hangen aan zijn lippen en 'tis zoo eenvoudig lik een boterham"; „de zon was gezonken als een goudvisch"; „voos en stom gelijk een os zag hij naar den glorieuzen zonsondergang".

Lees eens deze beschrijving van Franciscus' preeken: „Nu eens was zijn preek als een tuiltje violette, dan weer donker en terribel, als het over de Hel ging. Hij was de goddelijke zevenslager, die van hier naar ginder sprong, en vonken in de harten spatte. De menschen wierden lik naar hem gezogen. 'tWas lik een harmonie, die door 'tland trok en iedereen kwam zien en luisteren."

Vergelijk eens met wat Dr Rutten schrijft, uitdrukkingen als: „'t volk hilde hem de stad uit"; „ze baden hun hart uit hun lijf"; „met haar tranen begoot ze zijn gezicht"; „de vader schuimde van woede"; „ik stamp u nog liever buiten de deur"; „zijn hart liep over van vuur, zijn aderen waren een struik van vuur, en hij wierd opgenomen in een groot licht, God brandde in hem....."

Naar believen zal de briefschrijver zelf zulke vergelijkingsplaatsen vinden; ze staan op iedere bladzijde en zijn telkens de illustratie van het schrijverskarakter dat Dr Rutten geeft.

De objectieve conclusie nu, die deze vergelijking aan de hand doet is, dat de inhoud van het boek volkomen in overeenstemming is met geest en sfeer en toon van Timmermans' ander werk en evenzeer met 't: „deze dingen heb ik mij zoo voorgesteld..." van de laatste bladzijde. Zooals hij Pieter Brueghel uit diens schilderstukken „geroken" heeft, zoo heeft hij Franciscus' harpklanken in wat hij over hem gelezen en van zijn omgeving gezien heeft, gehoord. En naar die herinnering, naar dat persoonlijk beleven, geeft hij ze weer in zijn boek. Er kan dus geen sprake zijn van een misvorming van het onderwerp, omdat het in zijn specifiek karakter boven zijn bereik lag, want niet het historisch-beschrijvende, maar het persoonlijk-doorleefde was de eigenlijkheid van dat onderwerp.

Het blijft uiteraard mogelijk, dat men dit persoonlijk-doorleefde niet apprecieeren kan. Als men — gelijk er velen zijn, vooral onder de jongere Vlaamsche schrijvers en dichters — het genre van Timmermans' werk niet kan genieten en niet houdt van zijn manier van zeggen, van zijn stijl, zijn beeldspraak, zijn voorstellingswijze, kan ook dit boek niet in den smaak vallen. Zeer wel mogelijk is het ook, dat men bezwaren heeft tegen den geest van het werk, omdat de grens tusschen leuke zeggings en profanie bij Timmermans altijd vaag is. Maar aan de objectieve woorden van het boek doet het niets af en het niet te aanvaarden als literaire kunst lijkt mij een miskennen van de elementaire beginselen van literaire critiek.

C. T.

Dit beteekent dan dat de mensch zich zelf met zijn eigen gaven, aanleg en neigingen moet kunnen onderscheiden van andere, ook in dien zin, dat hij weet welke specifieke tendenzen er bij hem optreden. Is deze situatie aanwezig, dan zal de mensch ook critisch kunnen staan tegenover de verschillende eigenschappen, die hij bij zichzelf ontdekt.

Niet alsof het nu zijn ideaal zou zijn om dat speciale te onderdrukken, om van zichzelf een mensch te maken zoo ongeveer van den gulden middenweg, maar wel zóó, dat het zijn ideaal is om naar buiten en boven hem staande normen de waarde van hetgeen zich in zijn leven aan hem opdringt te beoordeelen.

Zonder de kennis en waardeering van deze normen komt de mensch er zoo gemakkelijk toe zijn eigen neigingen en hebbeligheden als het meest belangrijke in de wereld te beschouwen. Dan worden zijn eigen typische eigenaardigheden voor hem de maat voor alle dingen. Gevolg is, dat de betrokkene de wereld afmeet naar hetgeen hem speciaal bekoort. Zoo ontstaan de onevenwichtige figuren voor wie een objectieve waardeering der dingen niet mogelijk is; menschen, die eischen, dat naar hun regeltje alles zal worden geschreven en dat naar hun wijze van aanvatten der dingen ieder zich moet richten.

Wanneer wij daartegenover als ideaal stellen, dat de werkelijke persoonlijkheid oordeelt, wil en handelt overeenkomstig objectieve normen, dan beteekent dit natuurlijk allerminst dat het ons ideaal zou zijn, dat er geen variabiliteit zou wezen in het optreden der menschen. Het beteekent allerminst, dat wij alle individuen willen fabriceren naar eenzelfde sjabloon. Daarvoor bestaat trouwens ook niet veel gevaar. De mensch blijft zichzelf in heel zijn optreden. Maar de eisch is, dat deze mensch zijn eigen typische eigenaardigheden niet zal stellen als norm voor anderen.

Veel van de verbreking van ons leven, veel ook van den strijd onder christenen, veel van de verdeeldheid van de gelijkgezinden, veel van den twist onder vrienden, veel van de tegenstellingen waarvan het leven vol is, moet op rekening gebracht worden van de individuele verscheidenheden van de menschen onderling. Dikwijls wordt aan deze verscheidenheden dan het karakter gegeven van een principieel verschil, terwijl in werkelijkheid alleen de menschen maar verschillend zijn en deze menschen de zonde begaan, dat zij eigen neigingen en aanleg als norm stellen voor de rest. Dit brengt een gevaar mee voor ons christelijk leven. Vele eenvoudigen worden in den waan gebracht, dat er gestreden wordt over hoogst belangrijke principieele dingen en in werkelijkheid is het menigwerf niets anders dan dit, dat de eene mensch zijn manier van doen aan de rest wil opdringen, terwijl de andere zijn wijze van optreden voor heel het leven normatief vindt.

...

Nu zal men zeggen, dat iemand die dan toch objectieve normen aangeeft voor zijn optreden, in die zonde niet kan vervallen. Dit schijnt inderdaad zoo te zijn.

Maar de rechte zelfkennis leert ons hier toch anders.

Wij worden er voortdurend aan herinnerd, dat de bede, of God ons hart doorgronden wil, elken dag van noode is, ook voor den meest objectief schijnenden christen.

De leugen van het bewustzijn speelt duizenden menschen parten.

Wat verstaan wij onder deze leugen van het bewustzijn?

Het woord zelf zegt ons reeds, dat wij hier te doen hebben met een verschijnsel, dat niet ligt in den kring van de opzettelijke leugens.

De onbewuste leugen is juist daarom zoo gevaarlijk, omdat zij eigenlijk buiten het zelfbewustzijn van den persoon schijnt om te gaan.

Wij willen door eenige voorbeelden aantoonen wat de bedoeling is.

Er was een man, die van jongsaf aan, wat men pleegt te noemen, „nagal lui was uitgevallen". Deze man was, voor zoover menschen daar over mogen oordeelen, wel een christen. Hij klaagde voortdurend over het feit, dat er zoo weinig Godsvertrouwen te vinden was bij zijn medechristenen. Hij zelf, zoo betoogde hij, was er gelukkig bij, dat hij alles liet in 'sHeeren hand. De man was landbouwer. Wanneer men langs zijn akkers liep, zag men er het onkruid welig tieren. De sloot langs zijn weiland zat vol met onkruid. De distels groeiden in zijn wei overvloedig temidden van de talloze molshooften. Zijn rogge was slecht gemest. Zijn haver magertjes, omdat zij te laat was gezaaid. Zijn boerderij bracht lang niet op wat zij opbrengen kon. Maar dan placht hij te zeggen: „Och ja, kijk eens, als de Heere voor mij niet meer heeft weggelegd, dan laat ik dat in 'sHeeren hand. Ik heb in mijn leven Godsvertrouwen geleerd."

Ik geloof dat deze man volkomen oprecht was voor zichzelf. Maar in feite hadden wij bij hem te doen met een geval van bewustzijnsleugen. Het Godsvertrouwen kwam dezen man uitsluitend van

pas om er, zooals hij krachtens zijn natuurstaat en zijn aanleg was, achter weg te kruipen.

Het tragische van het geval is bij zulke situaties, dat de menschen werkelijk zelf niet weten, dat zij andere doeleinden najagen dan zij zich in hun bewuste leven voorstellen.

Zoo kruipt achter heel veel gewetensvolle plichten, betrachting menigmaal een stiekume eergierigheid weg. Achter het scherm van: „Wij moeten rentmeester zijn van ons geld, en zijn verantwoordelijk voor alles wat wij er mee doen," zit menigmaal een felle geldgierigheid. Achter een agressief verdedigen van „heilige beginselen" zit zeer dikwijls een stil minderwaardigheidsgevoel, dat den strijder tot de uiterste felheid prikkelt.

Natuurlijk beteekent dit niet, dat wij nu alle Godsvertrouwen, alle trouwe plichtsbetrachting, alle voorzichtigheid in geldzaken, allen principieelen strijd maar zouden moeten veroordeelen. Allerminst en op generlei wijze!

Maar dat de leugen van het bewustzijn vele menschen parten speelt, staat vast.

En daarom is het zoo noodig, dat wij heiligen ernst maken met ons zelfonderzoek. Daarom is het zoo noodig, dat wij ons zelf recht kennen. Daarom moeten wij tot elken prijs dagelijks bezig zijn met op ons zelf goede acht te geven.

Het pijnlijke is evenwel, dat wij juist in het geval van de leugen van het bewustzijn nooit op eigen initiatief tot de ontdekking van onze fouten komen.

Daarom hebben wij vrienden noodig, die ons rustig op onze gebreken attent durven maken.

Goede vrienden of vriendinnen kunnen Godsgezanten voor ons zijn om ons te helpen in de oefening der zelfkennis.

Maar dan mogen wij ook niet in eigen wijsheid of betweterij onmiddellijk den raad van vrienden afwijzen of critische opmerkingen van vrienden verre van ons werpen. Wij zullen oerlijk de mogelijkheid moeten veronderstellen, dat wij op een verkeerd weg zijn, ook bij het heiligste, dat wij meenen te doen, om Gods wille.

Zoo alleen zullen wij waarlijk het Koninkrijk Gods kunnen dienen.

En zoo alleen zullen wij kunnen groeien in de echte zelfkennis.

...

De zelfkennis heeft zich dus te richten niet alleen op wat wij zijn, maar ook op wat wij bedoelen.

Richt zij zich op datgene wat wij zijn, dan heeft zij in de eerste plaats na te jagen een harmonische samenhang tusschen onze speciale begaafdheden en specifieke aanleg enerzijds en de van God ons gestelde normen en doelstellingen anderzijds.

Richt zij zich op wat wij bedoelen, dan beteekent dit, dat wij niet alleen de bedoeling op den voorgrond, maar speciaal de bedoeling op den achtergrond critisch gaan bezien.

Nu raken wij hier een uiterst moeilijk punt aan. Want het pijnlijke toch is dit, dat bijna niemand zijn doelstelling zuiver kan zien. Ook hier geldt het dat wij onbekwaam zijn tot eenig goed. Ook als wij met het heiligste bezig zijn zit altijd weer op den achtergrond in de doelstelling iets van ons zelf.

Toch moeten wij voortdurend werken om in zelfkennis zoo toe te nemen, dat wij hoe langer hoe meer los kunnen komen van onszelf.

Dit wil dus zeggen, dat arbeiden in Gods Koninkrijk beteekent: sterven aan ons zelf.

Daarom is arbeiden in Gods Koninkrijk „als mensch voortdurend het kruis dragen".

Ook hier is het woord van kracht: „Hij moet wassen, maar ik minder worden".

Dit beteekent echter weer niet, dat God het tegenredelijke van ons eischt. God vraagt niet opheffing van de wetten die Hij in de natuur Zelf gelegd heeft.

Maar ook deze wetten worden door God geheiligd. Ook de neiging, waardoor wij telkens weer iets van onszelf zien in de doelstelling wordt door het licht der wedergeboorte op een geheel eigen plan gebracht.

Bij den arbeid in Gods Koninkrijk moet al het aardsch-natuurlijke uit ons leven verdwijnen.

Maar, God leert ons dat wij aan het eind toch ook onszelf mogen zien.

Doch dan zóó, dat wij ons daar zien als begenadigden. Begenadigden ook in en door ons werk.

Dat is het mysterie in het woord: „Want Hij zag op de vergelding des loons".

Toch hij zelf er in! Hij, de man, die „man Gods" genoemd werd.

Ja, maar dan hijzelf er in, omdat hij God allereerst kende. God ook kende als een God van genade, die uit genade het loon bereidt als een loon der genade voor ieder, die heeft leeren sterven, eer hij sterft, zoodat hij niet sterft, wanneer hij sterft.

J. W.

Zelfkennis.

II.

Zelfkennis veronderstelt allereerst, dat wij thuis zijn in de mikrokosmos van ons eigen bestaan.

ZEN

EW

De dooheid lijdt overvloed. De overste de knelle door de techniek die pijnig

De Keijder lijder nood van ping, doe en — ern groote regelisatiew toch kan En er zijn Bond voor reeds twee bracht v andere pl

De pla door de Amsterda Utrecht v

Dergell klok gelu worden

Onlang bond", „redactie 's Bosch,

In 't nu schrift „delen gen De schrij in Engels het plaa

bladen. J Heilige S pende vr lezers ge

duizende andere v middel te wordt de

toegesch is: een w kunnen zien. Toe

lijkheid, gedachte door hel heinde ei

zal de ee loof gesp Het zal c

Toen il of iets de niet móe en schoo

woordig, schap en reddeloo

Het is v ging wor predikt, 'hoogere

de gelief niet een

Maar c mensche dingen d dienst, ze

voor alle geworden Nu is

alle arbe in Gods geen gro

„Mijn W voorspo „Voorspo

het, doo alle pali delijk.

Voorts ook de noot ge vraag, e onverwa

die gehe het rech kan, doe hem in)

1) Dit a het in por in deze ri van het (tember 19 besproken in mijn a kregen g bieden.